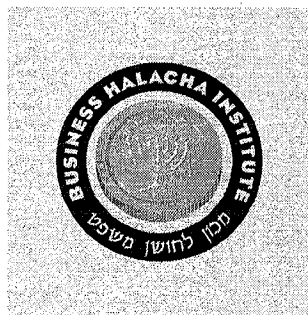

שכר שדכנות - חילוקת שכר בין כמה שדכנים [שבוע ד]

פתחי תשובה חו"מ סימן קפה ג ד"ה ועיין בעטרת צבי [1-2]

Optional שו"ת ר' ידידיה טיאה וויל חו"מ סימן ט-ג [3]

שו"ת תשובות והנהגות ח"ג סימן תנז-ד [4]

Optional שו"ת מחנה ישראל סימן נה [5-6]

חוט שני [ר' נסים קרליץ שליט"א] מזוזה עמוד רצב א-ט [7]

משפטי התורה ח"ב סימן ל"ב [8-10]

שו"ת בצל החכמה ח"ג סימן י' אות ג' [11]

ר' חיים קניבסקי שליט"א שאלנ' יא [12]

משה"א טק"ח

בכת"י צוין
בסעיף ז'

(1) במהדורת תנ"ך ואילך נוספה כאן תיבת: **אם**, וכה' בטור. (2) כ"ה במהדורת הסמ"ע ובדפוסים מאוחרים, ו

(1) במהדורות תנ"כ ואילך נוספה כאן תיבת: **אם**, וכ"ה בטור. (2) כ"ה במהדורות הסמ"ע ובדפוסים מאוחרים, ובדפ"ר: **ומכרו**.

סעיף ו' בסופו. אמר לו מכור במה שתמצא ומכרו, יש אומרים שאין המוכר יכול לחזור (ראה ציונים אות ח'). ונ"ל דהיינו דוקא בפחות מכדי אונאה. (עיין ב"י טע"ד).

עיינן מרדכי
פרק האומנין
סי' שמ"ה
נשאל
להר"מ.
מלמד כו',
ונ"ל טעמא
דלא גרע כו'
[ועיינן סימן
של"ה טע"ף
א' בהג"ה]
ונש"ל סק"ג
ועיינן ביאור
הגרי"א סימן
פ"ז ט"ק קי"ז
(ומש"ע).
הרמ"ג

באר היטב

סוף סימן תכ"ט. ש"ך [סק"י]:

אחר כך ללוי על ידי עצמו, ומעתה מה שהוסיף רמ"א על ידי אחר, יש לדון על זה, דבשלמא אם מכרו אחר כך ללוי בלא שום סרסור, שפיר מוכר וברמאות דזאו להסרסור, אבל אם מכרו אחר כך על ידי סרסור אחר, יוכל להיות שהסרסור החדש הטעים לו טעמים נכונים שלא יעכב המכר עבור ההשגאה, ועל כל פנים נראה שגם רמ"א שכתב שמכרו על ידי אחר חייב ליתן לשמעון סרסורו, כונתו כפי חלקו, שלא תאמר כיון שמתחילה לא נכנסו דברי הסרסור באיני האשה שוב אין לו שום זכות, קמ"ל שאיבד זכותו, אבל ודאי שגם השני הוא שותף בסרסורו הזה. ואם יטעון הסרסור הראשון על המוכר, שגם באתו פעם היית מרוצה ודחייתו לומר שאינך רוצה למכור ללוי כדי להפסיד, ואחיה הכנסת בורגת את הסרסור השני, אין להוכיח בטענה זו אפילו לחייב את המוכר שבורע על זה, כיון שאינו אומר בלא טענת ברר, וגם אם הייתה הכוונה ברמאות, גם כן אני מסופק אם חייב המוכר להשלים לסרסור הראשון ההפסד שגרם לו, ויותר קרוב בעיני שפטור, עד כאן דבריו. וכתב עוד שם בדבר שזכר שדחה הכעל דבר אותו ולקח הסרסור, בזה נוספת קצת, והוא הדין המהימם להמכר לשלם לסרסור הראשון הפסדו, אבל בשידוכים יש להרבה פריטים לכל כך הנדק, כמו ההתחייבות מנותות ודירה וברגים ומתנות, ומהם פעמים כבביל דבר קטן מתפרדת החבילה ונתבטל השידוך, ולכן כל זמן שלא הושוה אותם השדכן הראשון בכל הפרטים, עד שלא נשאר שום דבר גדול או קטן שצריך לדבר בזה, עדיין לא נגמר השידוך על ידי השדכן, ואם אחד מהצדדים מכניס את האוהבו או קרובו לגמור הדבר, אפילו היה ביכולת של השדכן הראשון להשוותם גם כן בפרטים הללו, אין כאן רמאות כלל, וכזה נעשו מעשים בכל לשלם לו חלק המגיע למתחיל כפי תקנת המדינה [שם] עד כאן דבריו, ע"ש עוד. ועיין בעטרת צבי ס"ק י"ז שכתב, מצאתי כתוב בפנקס ארצות, להמתחיל הגומר יתקלוק בניהם בשוה, והמתחיל לא נקרא אלא שם שאמר כמה אתה נותן [פירוש שידבר אודות נתינתו] ואמצעי לא יקח כלום, אבל יאיתי נוהגים שמחלקים לג' חלקים, שליש למתחיל ושליש לאמצעי ושליש להגומר, והבעלים יניחו והשדכנות בבית דין, ואחר כך נאמנים לומר מהמתחיל ומי האמצעי ומי הגומר, ויגידו בחרם, ואם אחד מהם קרוב או פסול, יגיד צד השני, ואם שני הצדדים הם פסולים, אין נאמנים אלא בשבועה ב', ואם המתחילין הם רחוקים, ובשעת הגמר לקחו הבע"ד קרובים שלהם לגמור השידוך, אין להקרובים כלום בשידכנות ונמשפע דרצה לומר שניתן להם חלק מהמתחילין, ולפי זה מה שכתב הגורדע בהירדה הג"ל, ואם אחד מהצדדים מכניס את קרובו לגמור כן יסמך ב"ס [ס"ח] שכתב, ולקרובים פסולי עדות אין כלל, היינו מהצד הר"ן, וכאן מצד ההקנה. ועיין בספר חזקוני דרך החזקת תשובה לאה"ע סוף סימן ג', בנידון דין דברים שהיה בעסק שדכנות בין ונותנים רק בניזק לפי ארזת עיני הדיין שעשו פועלה], ע"ש עוד. ועיין בתשובת שם יעקב [הא"ח] ס"י ג', בנידון דין דברים שהיה בעסק שדכנות בין המתחיל וגומרים: והשיב, דבר זה תליא כמנהג המדינות, ואני כאשר ראיתי המנהג בעיר מולדתי ק"ק פראג ליתן להמתחיל חלק שליש, כן נהגתי פה במדינה זו, ואם היה מתחיל רק אצל צד אחד, יש לו החציה היינו חלק ששית. ואף דמשמע מתשובת הרא"ש שהביא הב"י סימן קפ"ה [מחורש ב'] בסרסור [דרדוקא בהיה רמאות, אבל] פאין רמאות ברבר מה שלא נגמר על ידי המתחיל ונגמר על ידי אחר, אין להמתחיל כלום, נראה לי לחלק בענין המתחיל כאשר כבר פסקתי כמה פעמים. דאם המתחיל אף שלא יחול לגמור, מכל מקום הוא היה המצאיא שידוך הלו, שעל ידי נתגלה הדבר, שבאו שדכניס אתרים, או אורת צד שהיה מרוצה להשידוך מעמיד אתרים אשר דבריהם נשמעין יותר לצד השני, הן על דין הן על שום גרמא, כנוראי דיש לו דין מתחיל, וזה הכלל באופן שאפשר לומר, אילולא שהיה זה המתחיל אשר היה התעורר לזה, לא היה עולה על דעת אתרים לרבר שידוך לזה, אם כן ודאי מחויב ליתן להמתחיל כפי המנהג, מה שאין כן אם הגומרים נתעוררו מעצמם לאותו שידוך, וסוכרים לפי דעתם שהם הראשונים נראה דרצה לומר שניכר גם כן לבית דין כן, כגון שהם ממקום רחוק וכהאי גוונא], אם כן המתחיל לא עשה שום פעולה טובה בזה, והיאל שבעל לא יניח מרוצה על ידו, אילולא שבאו אתריהם הם נשקקו עמו, ומה שכתב הרמ"א דאם דרסותה [ע"כ] כו' [ראיתי היום, כתב] [שמות י"ז י"ט] ויקח משה את עצמות יוסף עמו, [ויהושע י"ד ל"ב] ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל מדפוסים קברו בשכם. אמר ר' חמא ברבי חנינא, כלל העושה דבר ולא גמור ובה אחר כתב [ויהושע י"ד ל"ב] ואת עצמות יוסף אשר העלו בני ישראל מדפוסים קברו בשכם. אמר ר' חמא ברבי חנינא, כלל העושה דבר ולא גמור ובה אחר

סעיף ו' (י"ח) אפילו בשעת הליכה חייב בו, זה לשון המדרי [המובא בציונים אות י"א] ואע"ג דלכמי לא מכר הספק, ושמה לא ימכרו ולא יעול שכן, אפילו הכי הוא שומר שכן בו, וכמו אפילו בהליכה, פירוש וכל שכן בחזרה, והיינו כשכבר מכר הספק ונאכזר מידו המעות דנחשד שומר שכן, דהא מיד שמכרו דמי טרחו קצוב לו מהמכר, ולא דמי להנעול כלי על מנת למכרו כי דנקימן קפ"ו סעיף ב', דחייב אפילו בלאונסין, ואפילו בחזרה, דהסח אין דין שליח עליה, אלא דין לוקח שנטל מהאומן נכך וכך כדי להשתכר בו: סעיף ח' (י"ח) וישבע כמה היה שוה בו. *סעיף ט'

שעוה"ש
סק"א

סעיף ח' (י"א) ויפדע שווייה בו, עיין לעיל סימן ע"ב סעיף ל' (ס"ק קכ"ח) מה שכתבתי בשם ה"ח, ויש נפקא מינה לפרסור, ע"ש: סעיף ט' (י"ב) פשיעוהא היא בו, עיין בסמ"ע ס"ק כ"א עד ונראה להשמעת הסופר הוא בו, ולפעד"נ נכיוון השמיטו הממנה, דהר"ן נ"י [המובא בציונים אות י"ב] ממנהג נוס, וגם לדין נראה דלימא להאי דינא, וכמו שכתבתי לעיל סימן קכ"א ס"ק כ"ה, ע"ש:

ז' כל סרסור שאבד החפץ מידו או נגנב יחייב אפילו בשעת הליכה חייב לשלם מפני שהוא נושא שכר.³

ח' דאובן נתן טבעת לסרסור למכור והפסיד האבן מהטבעת ישבע הסרסור שאינה ברשותו וישבע כמה היה שוה האבן [י"א] ויפדע שווייה.

ט' הנותן כלי לסרסור למשכננו לו ואמר איני יודע היכן משכנתים [כ"א] פשיעוהא היא וחייב לשלם [כ"א] ואם אמר ליה משכננו ביד

פלוגי וכן עשה [כ"א] ואחר כך [כ"א] כפר בו אותו פלוגי [כ"א] פטור הסרסור. י' סרסור שנתן כלי לבקרו ולא רצה המבקר להחזירו [כ"א] חייב הסרסור

ציונים ומקורות י' מדרי פקח האומן ב"מ ט"ז ש"ט. ד"מ (ו' א'). י"א מדרי פקח האומן שם בשם מהר"ם דפוס פראג סי' תקמ"ד. ד"מ א'. י"ב דין ב"מ ליה ע"א ד"ה כל וי"א פקח המפקד י"ט ע"א מדרי פקח. ד"מ ו'. י"ג דין שם. ד"מ שם. י"ד כפול לעיל סימן קכ"א סעיף י"א ונכיוון קפ"ו סעיף ו'. (טו) רש"י בשו"ת ח"ב סי' ר"יו. ד"מ שם. ועיין לעיל סוף סימן ל"ד.

וק"ל ולקמן בסימן (ל"ח) [כ"א] רצ"א] כתבו הטור [סעיף ח'] והמחבר [סעיף ד'] גם כן דין שומר מנס דכל שאומר לא ידעמי אנה הנמתי, הוי פשיעה ומייז דהוה ליה לדע: (כ"א) [כ"א] ואחר כך כפר בו בו, ויזכר אס אמר לסרסור שיטען אלל גוי, ואח"כ מכר הגוי המשטן, דהסרסור פטור אף שנטל שכן, דשכר טרחו הוא נועל, כן כתב רש"י [בחוברה ח"ג סי' קל"א]. ד"מ בסוף סעיף (י') [ו'] (כ"א) [כ"א] פטור הסרסור. דהוא בעלמא אמר לו להשכירו בידו והאמן לו: סעיף י' (כ"א) [כ"א] חייב הסרסור. ו"ל רש"י [המובא בציונים אות ט"ח], דהא שומר שכן הוא, ושומר שכן

ג"פ חתורות
ע"ה סכ"ב

באר הגולה

סעיף ד' ג. גם זה שם [בדמיון פ"ב משלוחין דין ד'], והדין הוא משנה בפ"ה דכ"ז דף ע"ז ע"א, נשברה הכנית נשברה לקרסור, וכפירוש המוס' שם [דיה נשברה] נשכר ריב"ס שהיה סרסור (שניהם) [בציונים] כדרך כל המסורסור שמוכרים בשכר וכו', וכוון שלל היה ממנה אונס, אלא על ידי שלל מהר יפה. כ. כ"י [מחזיק ג'] בשם המדרי פקח האומן [ב"מ ט"ז ש"ט] פירש, אפילו בהליכה שעדיין לא מכר, ומכל שכן כשמכרו שיש לו שכר קרסור. ומה שכתב בסימן קפ"ו סעיף ב' דחייב בלאונסין, שאני ההם שקצב לו דמים והמומר שלו. סעיף ח' ע. כן כתב המדרי פקח האומן [ב"מ ט"ז ש"ט] בשם ר"מ [מהר"ם מוה"ר ש"ס דפוס פראג סי' תקמ"ד]. [ב"מ] מחזיק ג' פ. שם במדרי לפי שהוא הנחב. סעיף ט' ג. כן כתבו הר"ן ונ"י [י"ט ע"א מדרי פקח] דהמפקד, אהיה דלפקיד כפי וכו', [ב"מ] דף ל"ה ע"א. ק. ר"ן שם, אפילו למשונה הר"ף [סי' קצ"א] שכתב בשמו אפילו אמר משכנתי אלל פלוגי וכפר בו פשיעוהא הוי, שהיה לו למשכנו בעדים, שכתב על זה הר"ן שאינו ממחור וכו' ושהוא מקופק אלל כתב כן הר"ף. ו. וכמו רש"י, אהיה הדין אלל אמר לו להשכיר אלל כוונתו, ואחר כך מכר העכו"ם המשטן, דהסרסור פטור אף שנטל שכן. סמ"ע [סעיף ב']. סעיף י' ג. רש"י [כ"א] נשכרה [ח"ב סי' ר"ח], מטעם דהוי שומר שכן ומייז כל שאינו אונס גמור, מהא דשליחי הפועלים, דאפילו עאל

ביאור הגר"א

פלוגי כן בו, וכן בסרסור כיון שהוא עשוי למכור, ושם דהוא בו, א"ל לא שיעור בו, א"ל גילה אדעתך בו: סעיף ד' יד. כל סרסור. מדרי ל"א ב', ועיין לקמן סימן קפ"ו סעיף ב' ויש אומרים בו, ועיין גאר הגולה כן ס"ק ט', וזה שכתב כל בו, לזה לא אמר אפילו דהוא חייב בלאונס בהליכה ומדרי, ועיין ב"מ מ"ג ע"א. * (ליקוט) כל סרסור בו, ר"ל אפילו אינו פקידא שהוא חייב אפילו בלאונסין כמ"ס נדרים ל"א ב' וכמ"ס לקמן סימן קפ"ו סעיף ב', משא"ל בסרסור שאינו חייב רק דין שומר שכן, ועיין גאר הגולה ס"ק פ' ועיין סימן קפ"ו סעיף ב' ויש אומרים, ח"ש כל (ע"ס): טו. אפילו בשעת הליכה. לזה לומר אף על גב דעדיין לא נהנה, כיון דלי ממנה ליה בו, כמ"ס אלל המפקד מעות בו כיון דלי בו, כ"מ מ"ג ע"א, ע"ש: (ליקוט) אפילו בשעת בו, לזה לומר לא מיעבד שומר דנהנה, אלא אפילו בכהאי גוונא, והטעם כיון דממנה ליה בו, וכמ"ס נדרים מ"ג א' אמר ליה בזה בו, ועיין גאר הגולה ס"ק פ' (ע"ס): סעיף ח' טו. ישבע הסרסור. כ"מ ל"ד ב': יו. (ליקוט) וישבע כמה בו. ממתיק לשטותות מ"ג א' סלע אלוהי עשני היה בו ה' דינאס בו ועיין בגמ' שם (ע"ס): סעיף ט' ט' ה. הנותן בו ואמר, שם [ב"מ] ל"ה א': ט. ואם אמר לו, שם ג' א' דלמר לו מוני לבעל הניח בו: סעיף י' ב. סרסור שנתן, דלא היה לו ליתן עד שיתן דמים, כמ"ס נפסקים ק"ג א' פתח כסין בו*, ומייז הסרסור כמ"ס נכחונות פ"ה א':

מכ"ה

עיין לעיל
סוף ע"ז
ס"ק כ"ג ומ"ש
שם הדמיון

פתחי תשובה

וגמרו, מעלה עליו הכתוב על שגמרו כאילו עשאו. וקשה על זה ממדרש ליקוט תהלים [ומה חשי"ג] מזמור שיר תנוחת הבית לדרור, וכי דוד בבאו והלא שלמה בנאו, אלא אמר הקב"ה הואיל וחשבת לבנותו בו, ועל פי חילוק הנ"ל אתי שפיר, דגבי עצמות יוסף, בלא התחלה דמשה היה גם כן נחלקים בודאי אותו מצוה על ידי אחרים משום השבועה, רק דאמרו הניחו לו כבודו בגדולים כדאיתא התם, לכן נקרא על שם הגומר, כיון דאי לא שרקם המתחיל, היה הגומר גמי מתחיל, מה שאין כן בבנין בהמ"ק דלא נקבע זמן קבוע לבנין, ואי לאו דהתעורר דוד אפשר לא היה מתעורר מלך אחר, כמו שלא התעורר שאול, לכך נקרא על שמו כו"ל. ומה ראייה לנידון דידן בדין המתחיל בשדכנות, דאם המתחיל היה הממציא לדרור, ואי לאו המצאתו אפשר דלא היו הגומרים מסקי אדעתיהו, ודאי ראויו לו שכן המתחיל על כל פנים, עד כאן דבריו, ע"ש. ועיין בפתחי תשובה לאה"ע סימן נ' ס"ק ט"ו, כמה פירטי דינאס בענין שדכנות: סעיף י' ד. חייב הסרסור. עיין בספר שער משפט [סעיף ב'] מה שכתב בזה, ומסיים דקשה להוציא ממנו על פי פסק זה דהשו"ע בבאן, עיין שם היטב:

חידושי דק"א

פטור. כ"ב, ואם הנכחי ממכשו, תריך לישבע מין מוני על פקסו. רש"י שם. עיין ע"ז סימן ל"א ס"ק ג', ועיין פשוט מגיד מלשית חלק חור"מ סי' א':

סמ"ע ס"ק כ"ב. לסרסור שישכין, כ"ב, נמקור הדין ברש"י לא מוכר שאמר שיטען לנכחי, ועיין פשוט מגיד מלשית חלק חור"מ סי' א' [ח"ב דף י"ב ע"א מדרי פקח]: שם. דהסרסור

שם
שאלות ותשובות
מחבר
ד"ר
ד"ר

[illegible][illegible]

ה' המסמך לזרד ואמר לו לזכרו זו כל השנה מה
השחרור לא מוקד המסמך האהל המסמך הדבר ולא
ואמר המסמך ולא לזכרו כל מה השחרור, ואמר שאלו
מה הדבר המסמך לא מוקד המסמך שדבר למי שאלו
בשם המסמך, ואלו דעתם עתה לשם, ואולי כי רוח לא
למסמך יד"ם בשם הדבר הדמיון בשכחתי מהם מזה שיהיו
כלל לאמר.

מסמך נבחר כי יד"ם מוקד.

ה' המסמך לזרד ואמר לו לזכרו זו כל השנה מה
השחרור לא מוקד המסמך האהל המסמך הדבר ולא
ואמר המסמך ולא לזכרו כל מה השחרור, ואמר שאלו
מה הדבר המסמך לא מוקד המסמך שדבר למי שאלו
בשם המסמך, ואלו דעתם עתה לשם, ואולי כי רוח לא
למסמך יד"ם בשם הדבר הדמיון בשכחתי מהם מזה שיהיו
כלל לאמר.

לא מקרי במחל. עד כאן שמעתי מקלות קולן פרש.
ה' קרני המעטה צננו שרן אם ידע כעני' או כדרכם
אירא בשבטות שוט הכני ק"י שרן אחר כבד לאבין
שרן ליטמו אלהותם ונמרו שפירן. ואמר לאבין
שטח ג"י שרן שרני המעט לא כבד כל אלהותם ושרני
ועוד י' לרבות מדבריו ואחר שכתב שרן לנפטרותם
אל יטעם כל האפטרותם קרוא שרן אל שכל דבר
ואולי שרן כמו אלהותם אבל שיהיה שרני
לנפטרותם ושרן שכל דבר י' די שיהיה

השוניות חושן משפט והנהגות תקלא

נהגו לקבוע מעיקרא ע"פ הנהגה בהמקום, אין שאין זה לפי כללי דני ממונות המקובל אצלנו. (אכן צ"ע אי שריגן לכתולה לקבוע גורד המדוק כמנהג המדינה). אבל במקום שהובנו שייכים להקדשו. ההירדים שוכרים מהם, ואין עליהם לנהוג כפי דני ההנהגה, גם לענין נזקי שכנים, ואין להם לקבוע מעיקרא שחל כפי חוקי המדינה רק לפי דין חורג או לפי מנהג אחר שנקבעו בבית דין, ואין יסוד המקום שריר וקיים, ובכל דין חורג נפסק אצלם כדן חורג הנ"ל.

גריאה לעורר עוד דהנה שמעתי טענה ח"ח אחי, דהואיל ובכל דירה יש לנו מר מים המודר החיוב לתשלום, אי זוכה בכל הדירה במים כדן כליו, וגם אם הדירה שכורה גם כן קונה לשוכר וכמבואר ב"כ יב: במעשה ד"ר, נמצא דהמנים שמוק המיד הזה ממונו שהחוק הובלים חייב. וגראה כיון שהקלקל אצלו באופן, הנה מה שהחוק אנוס הוא ופטור, וגם על לוחם יכול להודיע חוליה שאין רצונו לזכות בהם ובכ"ז אינו זוכה בהם.

סימן תנו

שאלה: אינם בורים כדי הצורך, ויש בה כמה הדינים וזכרה ומונחים, והדבר דני חורה באים לפנינו הדינים הכרעה בזה, ובכא הדין שלצ"י להכריע.

(א) גראה שאם אחר מהמחזיקים קבע השיעור שרבות לשלם לשוכן, והנביח לו שאם יגמור השיעור ישלם לו סכום מסוים (לדוגמא אלף ודלאר), כיון שהלך בשליחתו וגמר המחזיק חייב מיד עם ה"דואר" לקיים הכתובה, ואם תובע ממנו ויש לו חלק משלם עבור בכל חלקו, שתשלום דמי שרבות כתב בביתא הגר"מ פ"י ס"ק ק"יז הוא מרד פועל הידר לומר שרונה, אבל אם לא קצץ סכום מסוים רק קבעו השלם כפי הנהגה, הלא תמיד יש דין הדברים. מהו הסכם לשלם ולא ברוי, ואפשר שהו טעם שמוסכך לשלם עד ההתנהגות כמבואר ברמ"א בח"מ קפ"ה סעיף י"א, אבל כששלה לו לעשות הפעולה הסכום קצוב ואין ריב על גובה הסכום, ותובע השוכן את כספו צריך לשלם מיד, ואם יש לו ואינו משלם יש לחשוש שעבור כלאו דלא חלין.

(ב) כשאנו מקבל מהסכם מהמחזיקים כפי המקובל, ובא השוכן תובע מהחזק וחוליה ששלמו לו, אם המחזיק קבע סכום ולא שלם אין חייב עליהם לשלם חובו, אבל אם הורש השלם הנהגה הואיל ותנו צריכים לשלם, רק כיון שאין בזה מנהג קבוע אצלם דלא שכיח כ"כ, ע"כ השלם הוא מינימלי שמשלמן לשוכן (ועיין שו"ת אבני נזר ח"מ ל"ו שהחזק וכלה משלמן).

(ג) אמר השוכן שאינו רוצה לפעולתו כסף, ושוב כשגמר השיעור דורש כסף לעצמו או אפילו למוסד, עיין בהגהות רע"א ח"מ קפ"ה שאינו יכול לומר שלחשבו דעת שגברו אמר כן, ואינו צריך לשלם לו, ופטור דהיינו דוקא כשאמר שאינו רוצה כסף עבור פעולותיו, אבל אם אמר שאינו עובר בשביל הכסף חייב לתת לו. (ומיה נראה שאם לפני שהחזיק השיעור, חרע אני לא משלם דמי שרבות ושיעור, אין חייבין לשלם לו, אבל אם באמצע אמר השוכן שאינו רוצה כסף, וכשגמר דורש את כספו, חייבין לשלם לו דעה שאמר כן שנמכרין בזה לקרב השיעור, עיין באורחות המשפטים ח"א כלל ט-י).

(ד) גובה התשלום יש לגבוי בכל מקום כפי מנהג המקום, ובסומא לפי מנהגו המחזיק מקבל שליש, והגומר שני שליש, וזי שקרב באמצע מקבל מהו חלק. וגראה שאם הגומר לא נשלח, רק התערב מצדו, ועביר שלא כדן לא גביע לו מאומה. אבל אם המחזיק שלא אותו, אין שהמחזיק למצד לא סילק ידו ורצה לגמור, גביע לו חצי ולגמור חצי. אבל אם השני מתאים ויתו לגמור ולראשון ספק גורל אם יצליח, ולכן שלא את השני לטובת הענין, ולא לשם שרבותו שיקבל כסף, כד"ג גביע לגמור שני שליש ולא מקפחים אותו, וכפי הנראה הנה המנהג בשרבות הדינים. ובארץ ישראל הסכים קבוע לכל הפחות אלף ודלאר ותחלקים בין שני הגדלים במים, ואם הצי עשירי לו לשלם כפי המנהג במקומו, וכל הדינים שהבאנו הלוים כמנהג המקבל.

צטות ולא שילמה שרבות רק הניבית למעל כסף גובין ממנה, ואין שכלותה קיום נשואין פטורה וכמבואר באה"ע צ"א סעיף ד', היינו דוקא מלה על מה שצבינא אבל בשוכן מפורסם היי כמלה בעדים שנכרן ממשותבדים).

תקלב תשובות חושן משפט והנהגות

הציע למחזיק שם ולא נכנס באינו ואח"כ בא שני והציע את אותו שם וקיבל ההצעה, חלוי אם דחה את הראשון בדברים, ששיעור זה לא בא כושבין גביע רק לשני, אבל אם אמר שיהיה לענין, והשני פלל שילחם גביע עכ"פ איזה חלק גם לאשון שצור לקיום השיעור.

שאלה: מצוה לקיים דברי המת עובדא באה ליד באדם שתתנו חזרתו אומנתו, וכשהיה ברא ציאה לבניו שחלקו עם חתנו בירושת הבת שזה בשוה, ועכשיו הבנים מפקקים אם חייבים לתת כיון שלא היה צוואה בקין מחיים ע"פ דין חורה.

ראשית דבר נראה דמשום חובת מצוה כיבוד אב יש לתת לו בדברי האב, וגם למי" משל אב נוסה בשו"ת הגר"מ (ס"ח) דהיינו שאינו חייב משפטי של צדמו, אבל מה שירש מאביו חייב, ואף שמתן ב"צ חנה הגאון מברקן זצ"ל (בשר"ת מור"ש"ס בח"ב סימן כ"ח) פוסק כן, ויש לומר שגם להגר"מ שמתקפץ בזה היינו כשאומר לתת לאדם זה, אבל כאן שצוה שיתנו לחתנו כדי שיוכל להמשיך ללמוד הנה לטובתו ולחיקון נפשו, לזכות לאחר פטירתו כד"ג נכנס זה בכלל מכבדו בחייו ומכבדו כמותו בממונו לצרכיו.

וביותר הלא מצוה לקיים דברי המת, ואף שצריך השלש מעיקרא לכן, הלא כתבו הש"ך (רנ"ו קפ"ז) והסמ"ע סק"ח שבמצוה לירשים אין צריך השלש, ושכ"ח בריב"א הוהא בב"י, ועיין בבבאור הגר"א שם בשם הרמ"א בהשגחתו (מוכח שם לאחר כמ"ט, וכן כתב הרמ"א בהשגחתו) ויש להם בהגהות רע"א חולק בזה שאם אמר לירשני הצוואה בחייו חל חוב חר"א, שצוה לקיים דברי המת, וזהו חוב גמור, ואין שהגר"מ (בפ"ח שם בבבא) מפקפק בה ע"ש, וקאן שיש לו בזה זכות וטובה להשמת שטרותיו אומנתו דאין צריך ובני חייבין, וללאו הכי לפנינו דעת גדולי הפוסקים שהוא חוב חר"א, וגם להגר"מ עכ"פ מצוה איכא אלא שאין כופין, ויש

הציע שאין לקפו שוכן ולמנוע מלשלם לו את שכרו כראוי, וידוע שלפעמים יש לזוז צרות ל"ע או אין להם לידים, וחלקי הסיבה מאשר שלא קיבלו השוכנים המגיע להם, ולכן ראוי לשאל רב ולשלם על פיו כשש בזה ריב.

ירדשה

לנו לקוט למעשה העיקר שחייבין בציה לירשני, וכ"ש שיש דיעות שלא צריך להשלם כלל למצוה לקיים דברי המת, ולכן דעתי שהירשים חייבין לקיים ציווי האב.

אמנם בגזאת דאחר מהבנים נפטר כיתנים והינה יורשים, מפקקת אני מאד, שמצד כיבוד אבי אביו אינו מחוייב כ"כ, ומצד מצוה לקיים דברי המת, רק הבנים שמנו אבל אין כאן צרות על זה לחייב היורשים, וע"כ מוכבא ראוי לפוטרו אלא אם כן אמר הנפטר לבניו שזהו רצון אביו ורצוה לקיים מצותו, שאם בניו (ובני הסבא) הם גדולים יש לומר שפסוק מצד כיבוד אב למלא רצונו.

שאלה: אלמנה עשירה הנישאת לאחר ואינה רוצה שיערשה אלמנה

אלמנה שצוה להחזק ובעלה אומר שאינו מחפש נסכה כלל וכ"ש ליש אותה, וכוונתו להשלים הדבר באופן שיחול כן ע"פ חזוה"ק. והנה בעלה היה מוכן להסתלק מירוששה לפני הקידושין, אך ברמ"א ר"ס צ"ב מפורש שלפני הקידושין לא מועיל סילוק, וברעת הר"ן והרשב"א ר"פ הכותב כיון שהו דבר שלא בא לעולם, וע"כ בפתי"ש שם, ונבין הרב אפרים זלמן שליט"א הצייר הלאחר זצ"ל ע"י כתיבת שטר "הסכם נישואין" שארעא דרבי נשוא, וע"כ מש"כ הרמ"א סוס"א צ"ב דאין סילק עצמו מנסכה וגידיה חזוהו ונשאת סוכה, אמרין דעל הראשונה הוא חר"א, וכ"ש כשכתב שטר הסכם נישואין דאשתו חר"א, שוב מפקק כוח הסכם דכלי הסכם הנעשה לפני קידושין היי דבר שלא בא לעולם שפסוקי מלי בעלמא. ואמרין שמה

ישראל

סימן נה

מחנה

קסח

הראשון, ואותו הם כן מקבלים והוא נכנס לקרב הצידים ולקבוע הפגישות. מפני שבנתיים נתפסו שחציה האת באוני הצניע שבתה באיה פניה בלב ע"י הראשון, הרי כן מפני שליש לראשון. אבל אם היה סבה מספקת שלא ירצו לקבל ההצעה בהחלט גמור ע"י הראשון אלא מ"ד המסבב הסיבות נולדו סיבות חדשות לגמרי, והשני הוא שניה דעתם מן הקצה אל הקצה, ורק ע"י השני גובר מצב חדש כמו בעובדא הדשב יעקב שהסבא נכנס באמצע והסבא הכריע הדבר ע"י השפעת הסבא, לא מפני לראשון כלום.

אבנם מהנריס מהד"ת חר"ט סל"ו לא משמע כן, כי כ שאצ"פ שלא נכנסו דבריו של שמעון באוני ראובן, ואפ"ה משלם ראובן לשמעון שליש, וד"ל שכן, אמנם נולד"ד שגם רמ"א שכ שמכור ע"י אחר שהיזב ליתן לשמעון סרסורו, וכוונתו לפי חלקו "שלא תאמר כיון שמתחלה לא נכנסו דברי הסרסור באוני המוכר, שוב אין לו שום זכות להסרור קמ"ל רמ"א שלא איבד זכותו עכ"ל.

הרי פוסק הנוכחי שאפי' אם באמת לא נכנסו דברי המציע הראשון באוני המוכר, אפ"ה קמ"ל הרמ"א שלא איבד זכותו, ומדברי הישב יעקב שפוסק שלא מפני לראשון כלום מפני שעל תנן לא חיובי חכמים לשלם שכר. יוצא שאם באמת דברי שמעון לא נכנסו באוני ראובן, וכמו שכותב שם הנוכחי בתשובה הנ"ל וד"ל דבשלמא אם מכר אה"כ ללו' בלי שום סרסור שפיר מוכח שברמאות דחאו להסרסור כמה שאמר לו שליו שונא. כי מה נולד אה"כ שגם הסרת השנאה, או מה נתחדש אה"כ דבר ששינה דעתו למכור למי שלא רצה למכור. אבל אם מכר אה"כ ללו' ע"י סרסור אחר יכול להיות שהסרסור החזר השע"ם לו טעמים בנונים שלא יעבד המכר עקב השנאה והיה לו טעמים המסיים הלב מה שהראשון לא הסכים ואין כאן הוכחה על רמאות עכ"ל.

הרי הסביר הנוכחי באירובית שבאמת הי' לראובן שונא על לוי והוחלט אצלו לא למכור לשונא

לדברי המחליל רק המגיעה הייתה שהמחליל לא הלך לגמור איזה דבר, משום דאפשר א' לא היו נכנסים דברי המחליל באוני הצניע שהתוצאה לדבר הזה לא היו תגומים לבר יכולין לגמור אה"כ הדבר. משא"כ אם דברי המחליל לא נכנסו לאוני הצניע "בלי רמאות" אי"כ לא פעל שום דבר עכ"ל.

ולפלא שבעל הישב יעקב לא מתייחס להרמ"א בס"ר קפ"ה סעיף ו' וזוהי תשר הרא"ש המובא גם בב"י. שכן מחייב את ראובן לשלם לשמעון סרסורו, ובפסק השב יעקב לא מוכיר כלל תשר הרא"ש, ולג"ד שבכשי מלים שמדניש הש"י "בלי רמאות", מחלל בזה בין עובדא דידי שבזבונם לב דחה את הראשון בלי שום רמאות, משא"כ בעובדא הרא"ש, קבל בעל השב יעקב את הטענה של השני, שראובן שדחה את שמעון בטענה שליו הוא שונא ואינו רוצה למכור לו, הי' בזה רק רמאות, כלומר שבלבו כן קבל ההצעה והסכים למכור ללו', אלא שרצה להפטר משמעון שלא יצטרך לשלם לו דמי סרסור.

ובענין הרא"ש מובא עובדא זו שהלך ראובן בעצמו אל לוי ומכר לו הבית. הרי שבודאי מביע לשמעון דמי סרסור שהרי רק פי הצניע גמור המקח. והרמ"א שמענה העובדא וכותב וד"ל ראובן ומכר ללו' על ידי אחר, גם כן אפשר לומר שראובן הוא שהוכנס אחר ביצונו ללוק ברמאות את שמעון, אבל על ידי שמעון נתגלגל הדבר ובאו לידי גמר על ידי השני. אבל באמת כן נכנסו דבריו של שמעון באוני ראובן, ולפיכך לא הספיד סרסורו, כן גזא לפרש הפסק של השב"עקב, ונפקא מינה לחלכה, אם בא שוכן ומציע שידוך, ובאמת כן נתקבל ההצעה, והצדדים שמעו היטב ההצעה וקבלו השבחים שהשיגו השבית, אלא קורא הדבר פעמים. שזו השידוך הראשון שמציעים להם, והם חושבים שכדאי לזכות אולי יציעו להם הצעות יותר מרשימות, ומשור"כ לא נזכרים לדעת כי לא מביאים הצעות יותר חשובות, וכא אחר וגם הוא מציע אותו השידוך שהציע

קסז

ישראל

סימן נה

מחנה

בענין שידוך

סימן נה

נשאלתי הרבה הרבה פעמים, אם אחר הציע שידוך ולא קבלו ההצעה, ועבר זמן, ואחר עלה ברעיונו אותו השידוך והציע לצדדים והפסע כן נתקבלו דבריו, ונגמרו השידוך ע"י השני. כי השני מיר

הפגישות בין הצדדים והשווה אותם כמה שכל צד מתחייב. כמה אהה נותן לבקר וכמה אהה נותן לבקר, והראשון תוכנ

שיכנות בתור מחליל, כפי המנהג שנותנין למחליל, איך הדין. ומצאו סמירה בספרי "הליכות ישראל" ה' תיווך ושידוך, שכ"כ

כ"כ אני פוסק שאם דברי הראשון לא נכנסו לאוני של הצד לא מפני לו כלום, כי הדי

לאל נכנסו כלום, על תנן לא הייבם לשלם. ובס"ר ל"ג אני מביא פסק הרמ"א

בח"מ ס"ר קפ"ה, שראובן חי' לו בית למכור, וכן שמעון וסרסר למכור ללו', ואמר ראובן

לשמעון שאני רוצה למכור הבית ללו', משום שליו הוא שונא שליו. ואה"כ בא אחר

וסרסר לראובן שרמסור הבית ללו' וכן מכר לו. ופסק הרמ"א שראובן חיוב ליתן דמי

סרסורו לשמעון (כ"י בשם הרא"ש כלל ק"ה ס"ר א' ע"ג), והקשו ל' הלא פסק זה פוטר

הפסק בס"ר כ"ג, והלא שמעון נ"כ לא נכנסו דבריו באוני ראובן. אלא השני הוא ששכנע

אותו כן למכור, ואפ"ה פסק הרמ"א שראובן חיוב לתת לשמעון דמי סרסורו. ומש"כ

בס"ר כ"ג שלא מפני כלום לראשון שהציע השידוך לצדדים ולא נתקבלו דבריו, ולאחר זמן התערב אחר ודבריו השני כן נתקבלו.

נגוע להלכה למעשה, כי לא אגיד אם אמר שנו אל בנונא דהכא בין בשידוכו וגם מקדים בתיווך, עשרות עשרות פעמים, ובאמת חסר בהירות בפסק בשאלות הללו, ואסביר הענין לפי קט שכלי.

בס"ר כ"כ הבאתי תשובה מס' שו"ת יעקב ח"מ ס"ר י"ג והתקנתיו כל לשון השאלה והתשובה, כי שכיהה היא מאד, ותמצית השאלה

שכן: אחד הציע שידוך לאבי הבת. ולא נכנסו דבריו באוני. מהמח' כי ההנהג שהציע לו, לא הי' כן

תורה. ואבי הבת רצה לקחת לבתו רק בן תורה, ולאחר חצי שנה (שמדעת עצמו עלה ברעיונו אותו

השידוך), אותו השני הלך והציע אותו השידוך לאבי הבת, ושוכן קבל השני אותה התשובה, שידוך

רק בן תורה, אמנם השני השפיע על הסבא שידוך לבנו שישדך בתו עם אותו בתור שהסכימו טובת

השידוך, ונגמר השידוך ע"י השני. והראשון תובע שליש בתור מחליל, וכוונה התביעה עפ"י הרמ"א

שפסק שראובן חיוב לתת לשמעון סרסורו, אפ"ה שראובן לא קבל דבריו. והשני דוחה דבריו. בטענה

כי ראובן נתן ברמאות לפיכך חיוב ראובן לתת לו סרסורו, מה שאין כן בעובדא דהשידוך איב הבת

לא נתן ברמאות אלא מפיו כן לבנו. לא הי' מוכן לקחת חזק עבור בתו רק בן תורה. אלא שהשני

שינה דעתו כי השפיע על אביו שיכריחו לכן, ופסק השב"עקב כיון שהמחליל לא עשה שום פעולה טובה, אצל הברך הזה, הלא

התביע לא הי' מרצה, ואולי השני הי' נשקע הדבר. והשני בא מצמצם ולי ידע שום דבר מהמחליל כלל אי"כ לא ידעתי שום טעם ליתן לו דבר. ודודאי הראשונים לא תקנו לתת שכר בנזכ"כ

מחנה

ישראל

קסט

סימן ג-ו

את הברית, אלא בא מוסר אחר שהיה לו כח שבנוע
שהשפיע עליו שיטתה את דעתו ובשלב השני לא
יעבד המכירה, אף על פי כן פוסק הגורע ביהודה
שהראשון לא איבד זכותו. נגד דעת השב יעקב,
ולפלא שגורע ביהודה לא מצא לנכון להסביר
באמת מדוע הראשון לא איבד, מה עשה הראשון
בעסק הזה, חוץ אם נאמר שהשני בא מבח ששמע

סוף דבר, אני נבין בה, ואיני יודע איך צריכים
לפסוק במקרה שהשני מעצמו עלה על דעתו
השידוך, האם מציע לראשון או לא, וההצעות
בכל יום, ודאי עניי.

סימן נ

בענין איך משתתפים בהוצאות תקון הגג המשותף

נשאלתי: לגבי תקון הגג בנסת וכדומה,
שלא יחדרו הגשמים לבתים,
ואחד יש לו י' חדרים מתחת הגג, ואחד יש
לו שני חדרים, איך משתתפים ומחלקים
ההוצאות תקון הגג, האם שות בשות או זה
שיש לו ארבעה חדרים משלם בסול עבור
ההוצאות מזה שיש לו רק י' חדרים.

אמנם דל תחובות בס' קט"א ביאורים אות א',
ודל כשנבין דברים אלו נבין לפי ממון,
ואף דבית שער הוא משום הדיק ראי' כמבואר
בביב דף ב' דמוכח מכאן דהדיק ראי' שמי הדיק.
ובסי' קצ"ז סעיף ב' מבואר דלענין הדיק ראי' אפי'
יש לא פי' שנים, דנותן בשות דיל' דשאני התם
דהדיק בא בא לחבירו. וכל א' שם מדיק עליו.
ועליו להדיק עצמו, וכך צריך להדיק מדיק את
עצמו על סך קטן, כמו מדיק על סך גדול. משא"כ
הא' שהתקן בא מאחרים, לפיכך מי שהוא נזוק
יותר צריך ליתן יותר עכ"ל.

השובה דל המוכר בסק"ז סעיף ג', כותל זה
יבנו אותו על מקום שניהם יבנוהו
שניהם. ואין אחד יכול למר לא ותרצתי לחלוק
אעפ"י שלא הי' בו דין חלוקה אלא בתנאי שתבונה
אחת משלך, יאפילו אם יש לאחד פי' שנים בחצר
יעשו הכותל לחצאין עכ"ל, הרי שאף על פי שאחד
יש לו חצר ארוך ורחב פי' שנים מהשני שיש לו רק
גודל החצר מהשני. ואפילו הכי אין אומרים שזה
שיש לו חצר כפול מהשני אחרי החלוקה ישלם כפל
בהוצאות בנין הכותל שיסתייר השתמשותו של כל
אחד מהשני, אלא אף על פי שיש לו חצר גדול
ולשני חצר קטן משלמים שות. בשות. חלק שות
לשניהם, כן אפשר לומר ויהיה בידי שמתקנין הגג
עבור אלו שדרים למטה גם כן לא נחלק, בין זה
שיש לו י' חדרים, לבין זה שיש לו ב' חדרים,
ושניהם ישלמו שות בשות את ההוצאות בשביל
המון הגג.

כלומר דתחובות מחלק דהא דפסק השר"ע בס'
קצ"ז סעיף ג' כותל זה יבנו אותו על מקום
שניהם ובהוצאות שניהם, ואפי' אם יש לא פי' שנים
בחצר יעשו הכותל לחצאין עכ"ל, דשאני התם אם
ללישנא דהדיק ראי' שמי הדיק דא' יכול להכריח
לשני שישתתף בבניית הכותל. משום שהשני לא
ידיקו ועל כן יש דין מדיק. ומדיק חייב למנוע
שלא ידיק בין אם מדיק הכרה בין אם מדיק קצת.
ולפיכך. אף ש'לו יש חלק קטן בחצר אחרי שיבנו
הכותל ביניהם, מזה הוא מונע אי"ע מלהדיק לשני,
ולכן חייב להשתתף בחצי הכותל, כי ההדיק בא
מא' לשני. וכן ללישנא דהדיק ראי' לא שמי הדיק,
אבל אם מניו שהתחייב למנוע הדיק מהשני

הצדדים להמשך וגמר לבסוף השידוך, יקבל הראשון שנקרא "מתחיל" שליש משכר השדכנות והשני שנקרא "גומר" יקבל את שני השלישים הנוותרים.

הדין הזה קיים, למרות שאת עיקר העבודה ואת רוב הפגישות בין הצדדים עשה הראשון. מאחר וללא עבודת השני שהביאה לביצוע השידוך - לא היה יוצא השידוך לפועל, לפיכך התקבל המנהג בקהילות ישראל שהשני מקבל שני שלישים משכר השדכנות.

ד. בידון שבסעיף ג. כשהוגעים בין הצדדים נפסקו, אם השני הצליח לקדם את השידוך ולקרב יותר את הצדדים, אולם עדיין נשאר עיכוב מסוים, ובא אדם נוסף וגושר בין הצדדים והשידוך התבצע, יקבל הראשון שנקרא מתחיל [או מציע] שליש, השני שנקרא "אמצעי" שליש, והגומר - שליש.³

ה. לאותם אנשים שכל עד רק בירר אצלם על אודות בן הווג השני ומשפחתו כפי שמקובל לעשות - לא מגיע להם שום תשלום. אע"פ שבגלל המידע החיובי שהם מסרו לפונה, הסכים כל עד לגשת לשידוך או להמשיכו לאחר שכבר התחיל עד שהשידוך נגמר בשעה טובה.

אבל אם טוענים אותם אנשים, שלא רק ביררו אצלם פרטים על בן הווג, אלא שרק בגלל העידוד, השיכנוע והלחץ שהם הפעילו על הפונה, הסכים אותו עד שפנה אליהם לגשת לשידוך או להמשיכו, וללא זאת השידוך לא היה יוצא לפועל, במקרים אלו מגיע להם חלק מרמי השדכנות שצריך לשלם אותו עד שפנה אליהם, ואע"פ שאותם אנשים לא השתתפו בהפגשת בני הווג בכל מהלך השידוך. לפיכך, במקרים אלו והדומים להם, על הצדדים

מקורות

- פתחי תשובה ח"מ (סי' קפה ס"ג) בשם מנהגי הקהילות, וע"ש תשובות נוספות בענין.

חלוקת שכר שידוך בין כמה שדכנים

סימן לב

שאלה
מה הם עיקרי ההלכות הנהוגות בזמן הזה לגבי חלוקת שכר השדכנים בשידוך שכמה שדכנים היו שותפים לעשייתו?

תשובה
א. אם פנו הזוהרים או אחד מבני הווג לשידוך ומחמת פנייתם הוא הציע להם את השידוך - יקבל השדכן שכר מלא, כמו שנהגים באותו מקום לשלם לשידכן בלעדי, ואפילו אם את המשך המשא ומתן בין הצדדים עשו הצדדים בעצמם.¹

ב. אם לחתן הציע את השידוך ראובן, ולכלה ^{הצדדים} הציע שמעון, ישלם כל עד את חלקו רק לשידכן שהציע לו אישית את השידוך.²

ג. אם לאחר שהשדכן הציע את השידוך נפגשו (או לא נפגשו) הצדדים, ומסיבה מסוימת נפסק השידוך ובא אח"כ אדם נוסף ששיכנע את

מקורות

- רמ"א ח"מ (סי' פז סעיף לט), ביאור הגר"א שם (סי' קיז), רמ"א (סי' קפה סעיף י), ביאור הגר"א שם (סי' יג).
- שדכן נחשב פועל. לפיכך מאחר ולכל עד ישנו פועל אחר, לכן כל אחד ישלם לפועל שלו. לפיכך, אם השדכן של עד אחד ויתר לצד שהציע לו על דמי השדכנות או שלא נעים לו לתבוע זאת ממנו (כמו ששיכח כאשר השדכן היוו אח או גיס של הצד שהציע לו וכדו') ואילו לצד השני הציע שדכן אחר, ושני השדכנים ביחד עשו את השידוך, באופן שכל אחד מהשדכנים מדבר רק עם הצד שהוא הציע לו את השידוך, יצטרך הצד השני לשלם רק לשידכן שהציע לו את השידוך, והשדכן של הצד הראשון יוכל לגבות מהעד שלו או שמוחל להם על כך ולא יקבל דמי שדכנות.

לפנות ביחד לרב הנקי בהלכות אלו שיכריע לאחר שישמע את טענות הצדדים.⁴

ו. בכל מקרה שאנשים נוספים היו מעורבים בעשיית השידוך, כגון, שהם דיברו עם בני הזוג להמשיך את השידוך לאחר שנפסק וכדומה - צריך לזכור כל אחד, האם פעולתו הועילה לקרב את הצדדים בדבר מסוים שלא היה בלעדיו, או שלא הועילה כלום, ובהתאם לכך דנים האם מגיע לו שכר וכמה.

ז. דוגמא לדבר: אם הציעו לראובן לפני שנה את בתו של שמעון ואז הוא עדיין לא חיפש שידוך, וכעת הציע לו אדם אחר את השידוך וראובן הסכים להפגש והשידוך יצא לפועל. אם כשהציע השני אותו השידוך הסכים לכך ראובן מכיון שנוכר שהמציע הראשון הפליג או במעלות המדוברת ובמשפחתה, אלא שאז זה עדיין לא היה אקטואלי לבניו - נעשו הראשון והשני שותפים בחלק של "מתחיל" וכל אחד מהם יקבל ששית, והשני יקבל עבור המשך השידוך עוד שני שלישים מדין "גומר".

אבל אם ראובן טוען שלא נוספה לו כל תועלת מדברי המציע הראשון, והצעת הראשון נשכחה ממנו או שמוראש לא יחס לה כל חשיבות ורק

מקורות

4. פעולת השדכנות שעליה משלמים שכר היא עצם הצעת השידוך לצדדים וגרימת הקירוב ביניהם ע"י הדיבור עם הצדדים עצמם, אולם בירור פרטים נחשב מסירת מידע בלבד שעבורו לא משלמים בנידון דין כסף.

דוגמא לדבר, כשאדם מברר אצל ראובן על טיבו של רפא או ע"ד מסויים, אין דבר זה נחשב חיוך אלא מסירת מידע. משא"כ אם ראובן קישר בין חולה לרפא לעשיית ניתוח פרטי ובדיו נחשב הדבר בגדר חיוך, רק שתלוי בכל מקצוע האם נהוג באותו תחום לקבל שכר עבור עבודת חיוך כזאת. ועיין ג"כ קצות החושן (סי' קכט סי' ט).

אמנם אם מוסר המידע התערב בעצם השידוך כאשר הצע שפנה אליו לא רצה לעשות את השידוך, ורק בגלל העידור והלחץ שהפעיל מוסר המידע נמשך השידוך, בנידון כזה עשה מוסר המידע גם פעולה הקשורה בעצם מלאכת השידוך. לכן, אפילו אם הוא לא דיבר עם הצד השני, יקבל מוסר המידע הנ"ל מהצד שפנה אליו חלק מדמי השדכנות, כפי חלקו במלאכת השידוך שיתוברר בראיות לאחר גמר השידוך.

מחמת המציע השני ושיכנועו הסכים להפגש - יקבל השני את כל דמי השדכנות.

ח. שדכן שבא מעצמו והציע שידוך לצדדים מכלל שיפנו אליו, אם לאחר שהציע עשו הצדדים מעצמם את כל הפגישות והמשא ומתן וכ"י והשידוך התבצע - מגיע לשדכן שכר מדין "יורד לשדה חבירו ותענה שלא ברשות" אולם אם אמר השדכן לצדדים שיש לו שידוך עבורם, וכשיבקשו לשמוע מהו - אמר להם, ואח"כ המשיכו זאת הצדדים בעצמם - שכרו של השדכן הנ"ל כמו כל שדכן שנשלח ע"י הצדדים, כמבואר בסעיף א'.

המנהג המקובל הוא, שאם לאחר שאמר להם מעצמו את הצעת השידוך ביקשו ממנו להמשיך ולהתעסק בזה - יקבל שכר ממשלם כפועל עבור כל השידוך, ולא אומרים שעל ההצעה שדינו כ"מתחיל" יקבל שליש לפי השכר שמגיע ליורד לשדה חבירו.

ט. נציין להבהרה דוגמא שבה קיים הברל אם שכרו של שדכן הוא מדין "פועל" או מדין "יורד" אם למשל, רוב השדכנים או אפילו חלקם נוהגים לחבוע - 750 דולר מכל צד עבור השידוך, והשדכן הנ"ל חובע בדרך כלל ג"כ כמו אותם השדכנים, ומאידך ישנם שדכנים החובעים בין 500-600 דולר מכל צד, אם דינו כפועל - יקבל 750 דולר, ואם דינו כיוורד - יקבל 500 דולר מכל צד.⁵

י. בכל מקרה שמגיע לשדכן או לכמה שדכנים שהיו מעורבים בשידוך את חלקם בדמי השדכנות, המנהג בזמן הזה לשלם לכל שדכן את חלקו לאחר האירוסין ולא מחכים עד הנישואין. לפיכך מי שמשלם לשדכן כלילה שבו נערכת מסיבת האירוסין - מקיים גם את המצוה ביזמו תתן שכרו. כשלא עושים מסיבת אירוסין - משלמים לאחר עשיית ה"זורט"י.⁶

יא. אם לאחר האירוסין התבטל השידוך, הדין הוא כדלהלן:

אם סיבת הביטול נובעת מחמת מום מהדיו שהתגלה אצל אחד

מקורות

5. ע"פ המקורות שציינו לעיל במספר 1, ובסי' כו בהערה 1, 3 וע"ש.

6. רמ"א ח"מ (סי' קפה סעיף ז).

מהצדדים, נמצא שהשידוך היה מעיקרא מקח טעות, ולכן שני הצדדים פטורים מלשלם לשדכן דמי שדכות. לפיכך, אפילו אם כבר שילמו לו - צריך השדכן להחזיר להם מה שקיבל, ואפילו אם גם השדכן לא ידע מהזמנם הנ"ל.

אולם אם השידוך התבטל מחמת סכסוך שנוצר בין הצדדים מסיבות הקשורות להתנהגות שבין אדם לחבירו או מסיבות כספיות וכדומה, או אפילו אם הצדדים לא שילמו עדיין לשדכן את שכרו, ואפילו אם רק צד אחד ביטל והשני רוצה לקיים עדיין את השידוך, בכל זאת חייבים שני הצדדים לשלם לו את שכרו המלא אם השדכן חובע זאת ואינו מוכן למחול להם.⁷

וב. בכל ההלכות שנתבאר לעיל, אין הכדל אם השדכן מקציעו בכך או שזהו השידוך הראשון שעשה וכן אם השדכנית הוא החברה הטובה ביותר או קרוב משפחה ואפילו אחות או גיסה, מגיע להם מחמת המנהג

מקורות

7. ט"ז שם ונתיבות שם (בס"ק כ באיורים). הטעם לכך הוא, שנחשב הדבר שהשדכן גמר את מלאכתו, כי עבודתו הייתה להביא את הצדדים לאירוסין (ולא לנישואין) ואת זה הוא עשה, לכן מגיע לו שכר מושלם. אולם במקום שנהגים לשלם רק אחרי הנישואין - בכל מקרה שחזרו בהם ולא נישאו אין השדכן מקבל כלום. ועיין שם ברמ"א ובסמ"ע.
- וע"ש בט"ז ובשי"ך (סי"ג) שפסקו, שאם הצד שגרם לביטול השידוך לא שילם את הקנס פטור הצד שביטלו לו מלשלם שכר לשדכן. ועיין בבית שמואל אהע"ז סוף סי' נ שכתב שמדברי הדרי משה לא משמע כך.
- אולם אליבא דכריע אם קיבל הצד שביטלו לו את השידוך את הקנס - צריך לשלם שכר שדכות לשדכן, והלוא כל הקנס הנ"ל שקיבל גורם רק כתוצאה מפעולתו של השדכן, ואע"פ שלכתחילה במקרה כזה אותו צד היה מעריף שלא יתבצע השידוך, אולם מאחר ואין זה אשמת השדכן - יקבל השדכן את שכרו.
- עיין ברמ"א חו"מ (סי' רצ סעיף ו) ובשי"ך שם (סי' ט) שנהלקו, במקרה שידוע שהשדכן יכול ע"י השפעתו ועבודה נוספת להחזיר את השידוך לתיקנו, אולם אינו מעוניין לעשות את זה בחינם, האם מגיעים לו דמי שדכות וע"ש. לפיכך המוחזק בבס"ק יכול לומר קים ל.

דמי שדכות מלאים [אם הם פעלו מראש בתור שדכנים ולא כבעלי דבר לצורך עזרה להורים], כמו שמגיע לכל שדכן מקציעו, ואין שום היתר להיפטר מכך. וידוע על מקרים רבים שבאשר לא שילמו לשדכן (או לשדכנים) את מלוא שדכונם לא זכו בני הוג להפקד בילדים או שהיו להם צרות אחרות ר"ל, עד ששילמו לשדכן, והחכם - עיניו בראשו.⁸

ג. אם שילמו לשדכן מה שמגיע לו על פי ההלכה, אלא שהשדכן תובע כסף נוסף, והוא מאיים על הצדדים שאם לא ישלמו לו כדרשתו הוא לא ימחול, והרי ידוע להם התוצאות החמורות מהדבר הזה וכדומה - אין להתייחס לאיום הזה, כי גם בשמים לא מתחשבים בתביעות שאינן הוגנות שנועדו ללקיחת כספים שלא כדין.

אננם ראוי בכל מקרה שישנה תביעה כספית מצד השדכן או מכמה שדכנים שהיו מעורבים בשידוך וכל אחד טוען שמגיע לו כל דמי השדכות או רובם וכדו', שהצדדים יפנו ביחד לרב או לביה"ד המוסכם עליהם, והנ"ל יכריע ביניהם.

אם השדכן לא מעוניין לבוא לבחירות, ילכו המשודכים לרב הבקי בהלכות אלו ויספרו לו את כל הידוע להם מהשתלשלות השידוך, ויעשו כפי הכרעתו.

מקורות

8. עיין תשרי חוט השני (סי' ב-ג) הובא ג"כ בהרחבה בפ"ת אהע"ז (סי' נ ס"ק טז ועיי"ש היטב) וצוין בגרע"א חו"מ (סי' רסד סעיף ו).

הגדויות והמקום והזמן לפניהם שצין החתן והכלה, עיי' נז"ב (הניינא חזו"מ סי' ל"ו), ש"י כי בשידוכים הדבר ידוע שאפי' כבר נז'ו הצדדים יחד, לפעמים בשביל דבר קטן מאד מתפרדת ההבילה ומתבטל השידוך, לכן כל זמן שלא השוכה אותם השדכן הראשון על כל הפרטים עדיין לא נגמר השידוך על ידו ואם אחד מהצדדים מכנים את אורכו או קרובו לגמור הדבר אפי' ה"י זיכולת של השדכן הראשון להשוותם ג"כ הפרטים הללו אין כאן רמאות כלל, וזהו מעשים בכל יום ואין לשדכן הראשון על הצדדים רק הרעומות ולא שום דין ומשפט כלל ע"כ ע"ש. וא"כ מכש"כ בנד"ד שאפי' בסטם הגדויות לא הושוו הצדדים ע"י השדכן הראשון ואפי' יתברר שגם הוא ה"י יכול להשוותם בכל מה שהשוכה אותם השדכן השני, מ"מ כו"ס לא נגמר הענין רק ע"י השדכן השני ומגיע לו שכרו כגומר גם מלך הכלל ואין לשדכן הראשון עליו אלא הרעומות.

אמנם עיי' דם' ערוך השלחן (א"כ"ע סי' י' סעי' מ"ב) ש"י וזהו דלאי דלין לשום אחד מהצדדים להכניס קרובו או אורכו להשדכנות כשהתחילו שדכנים אחרים לעסוק בזה וזהו כמעט גזל גמור ולא גרע עכ"פ מעני המהפך בחריה וכו' עכ"ל. וזה דלא כמש"כ הנוצ"י הג"ל. גם ב"ס כרס שלמה (א"כ"ע סי' י') מביאר דגם אם כבר עבר רבע שנה ולא נגמר השידוך, אין להצדדים להכניס שדכן אחר רק אחר שבהר"ו בשדכן הראשון שיתעסק בענין השידוך ואז אם עדיין מתרשל יכולים להכניס שדכן אחר.

והנראה לענ"ד בזה ב"ס"ד, כי מביאר בכל הפוסקים דר"י בהשדכנות תלויים במנהג המקומות, ולכן לפימשי"כ הנוצ"י, שמעשים בכל עת שאחד מן הצדדים מכנים את אורכו או קרובו לגמור הדבר אפי' כשיש יכולת ביד השדכן הראשון להשוותם בכל הפרטים, א"כ השדכן הראשון מעיקרה אדעהא דכ"י נכנס שאולי ה' מן הצדדים יכניס שדכן אחר לגמור הענין ולכן גם אם ה"י הוא בעלמו יכול לגמור הדבר ואי' מן הצדדים הכניס שדכן אחר לגמור הענין אין לו עליו אלא הרעומות ולא שום דין ומשפט כלל. אבל במקום שאין זה מעשים בכל עת, אלא אדרבה כל שהשדכן הראשון יכול לגמור הדבר אין מכניסין שדכן אחר במקומו, אז גם אם כבר עבר זמן מה ולא נגמר הענין, אין להכניס שדכן אחר עד שיתרש בראשון וגם אח"כ יתרשל זו, ואם לא עשה כן אלא הכניס אחר במקום שהשדכן הראשון לא התרשל כלל וה"י יכול לגמור הדבר בעלמו ה"י כמעט גזל גמור שהרי השדכן הראשון על דעת כן נכנס שהוא בעלמו יגמור הדבר ויקבל שכר השדכנות כולו, כיון שבמקומותיו אין נוכחין להכניס שדכן אחר כשאפשר להראשון לגמור הענין.

(ה) **ועב"ז** הדבר פשוט שגם במקום שאין דרך הצדדים להכניס שדכן אחר כשהשדכן ה"י זיכולתו לגמור הדבר, אם עבר ה' מן הצדדים והכניס שדכן אחר לגמור הענין אין לשדכן הראשון על אותו ד' דין משפט כיון שעל הצדדים לשלם לשדכן השני שכרו כגומר, אף שזה כמעט גזל גמור לגבי השדכן ה"י, כיון שאינו גזל גמור אין צרכו להוציא ממון מידם, וגם כנראה אין זה מנהג קבוע כ"כ שלא יכניסו הצדדים שדכן אחר, ואף דלא גרע מעני המהפך בחריה, מ"מ הרי גם בעני המהפך בחריה אין מולאין מידו כמבואר בפ"ת (חזו"מ סי'

דזה שהגב והמליא את רעיון השידוך לעולם דינו כמתחיל אפי' לא דיבר כלום מנחית הגדן. ועיי' ערוך השלחן (חזו"מ סי' קפ"ה סעי' י"ב) שמבאר דין חלוקת שכר השדכנות במקום שיש שדכנים רבים, ולא הזכיר כלל שהמתחיל לר"ך שידבר מענין הגדן, אלא כל שהגיע את השידוך באופן שקודם האעמו לא ענה על דעת הצדדים להתקשר, אז גם אם לא עסק בפרטים וקרא מתחיל, ואם גם בלעזר ה"י הענין ידוע אינו נקרא מתחיל אם לא שניכנסו בפרטים וצאצא מהפרטים עשה השואב ציוניהם ע"ש. ולכן בנד"ד שהחתן והכלה הם משתי מדינות וכנראה שהשדכן הראשון הוא שהעלה את רעיון השידוך בין הזוג, פשיטא שמגיע לו דין מתחיל גם אם לא דיבר מסך הגדן. (ג) **ואשר** עומן השדכן הראשון כי מגיע לו חצי שכר השדכנות שיתקבל מלך החתן כי הוא המתחיל מלך החתן ה"י וזהו אמר לשדכן השני להגיע השידוך להורי החתן, לענ"ד לזון בזה ב"ס"ד ממשי"כ בשו"ת חוט השני (סי' ג') מביא בקצרה בפ"ת (א"כ"ע סי' י' סקט"ז) בשדכן שכתב לראובן שידוך עבור גיסתו האלמנה והשיב לו ראובן ונגמר הענין וטוען ראובן שהוא ג"כ שדכן כמוכו שהרי מעולם לא ה"י האלמנה שום דבר ופסק שדכין עם ראובן דכו"ל להשדכן לאתנויי צפירות שהוא שדכן לבדו, שהרי הוא אינו יכול לתבוע את האלמנה כלל לפי שלא דיבר אחר ולא כתב לה כלל וראובן הוא מוחזק כיון שהוא יכול לתבוע ולא השדכן ע"כ ע"ש. ודבריו סתומים ולריכים ציבור רחובות כי לא פורש מה ה"י כוונת ראובן במה שטען "שהוא ג"כ שדכן כמוכו", אם ר"ל שמלך האלמנה הוא שדכן כמוכו, ואם כי מגיע להשדכן שכר המתחיל כיון שהוא הגיע את השידוך, מגיע גם לו לראובן שכר שדכנות כגומר, וזהו הורה בחוט השני שהדין עם ראובן שאם כי הוא גיסתו של האלמנה דינו כאיש זר ולא כבעל דבר, ומגיע לו שכר כגומר, וא"כ גם בנד"ד מגיע לשדכן הראשון החצי משכר השדכנות שיתקבל מלך החתן. או אפשר שכוונת ראובן בטוענו "שהוא ג"כ שדכן כמוכו" ר"ל שלשדכן ש"י אליו מגיע שכר שדכנות מלך הבעל, ו"י מגיע שכר השדכנות מלך האשה האלמנה, וזהו כי בשו"ת חוט השני שהדין עם ראובן, וממלא בנד"ד אינו מגיע לשדכן הראשון משכר השדכנות שמלך החתן ולא כלום.

אבל ממשי"כ בשו"ת חוט השני שם, ולכן הדין עם ראובן לפי שהשדכן אינו יכול לתבוע את האלמנה לפי שלא דיבר עמה ולא ה"י לה כלל וכן ממשי"כ אח"כ כי ראובן הוא המוחזק שהרי הוא יכול לתבוע ולא השדכן ע"כ ע"ש, מוכח שראובן זוכה בכל שכר השדכנות המגיע מלך האלמנה, שהרי טעם זה מספיק לזכות לראובן בכל שכר השדכנות שמלך האלמנה. וכן מתברר דלא נקרא מתחיל כלל אלא מי שמדבר עם החתן או הכלה, או עם מי שטומד מלדס במקומם להשיאם, וכמש"כ בשו"ת חוט השני הג"ל, שאם הייתה בחולה ואין מי שיסתדל צמדה רק גיסתו אז ה"י הוא נחשב בעל דין ולא סרסור וכש"כ האב על בנו ע"כ ע"ש. ולכן בנד"ד כיון שהשדכן הראשון לא דיבר כלום עם החתן ולא עם הוריו אין לו דין מתחיל מלך החתן.

(ד) **ובנוגע** למענה השדכן השני כי הוא הגומר גם מלך הכלל כיון שהוא קבע עם אצי הכלל את סכום

י. שאלה:

שדכן שעשה שידוך וקיבל שכרו, ואח"כ התבטל השידוך [ולא מחמת שהשדכן הטעה את הצדדים] האם צריך השדכן להחזיר הכסף,

תשובה:

ענין חו"מ סי' קפ"ה ס"י.

יא. שאלה:

אוצר החכמה

שדכן שדיבר עם צד החתן בלבד, ופנה השדכן לשדכן אחר שיציע השידוך לצד הכלה, האם מחלקים את שכר השדכנות שזה בשוה או שלהשדכן הראשון מגיע יותר.

תשובה:

הצד השני משלם לשדכן שלו, אבל השדכן צריך להחזיר חלק להראשון כדון מציע.

אוצר החכמה

יב. שאלה:

שדכן שהבטיח לצד החתן שיעסוק בשידוך ללא קבלת שכר, האם גם נפטרו צד הכלה מתשלום חלקם.

תשובה:

לא.

יג. שאלה:

לגבי מה שאחז"ל הנושא אשה יבדוק באחיה, מה הדין בבת שאין לה אחים, האם צריך לבדוק באחי האם של אותה בת.

תשובה:

לא.

יד. שאלה:

בביאור הגר"א (אה"ע סי' ב' סק"ו) כתב דאף כשהאשה אינה פסולה אלא שלוקחה רק משום ממנונה הרי הוא בכלל נושא אשה לשם ממון, ורציתי לשאול לפי"ז לגבי מי שמעדיף בת עם הארץ על פני בת ת"ח רק משום ממנונה, האם גם זה בגדר של נושא אשה לשם ממון.

תשובה:

יתכן.